

В стаття раскрыто суть понятий «творчество», «педагогическое творчество», его компоненты. Раскрыты аспекты формирования готовности будущего воспитателя к педагогической творческой деятельности в условиях высшей школы.

Ключевые слова: *творчество, творческий, педагогическая творческая деятельность, творческая личность, творческая активность, самореализация.*

The article the essence of the concepts creativity, pedagogical activities and its components are defined. Some pedagogical conditions of the future teacher readiness for teaching creativity in conditions of higher school.

Key words: *creativity, creative, pedagogical creative activities (educational and creative activity), creative personality, creative activity, self-fulfilment.*

Жейнова С. С. – старший викладач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Л. Ю. Москальова

УДК: 376.36.016:81

ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ

Л.С. Журавльова

Виховання і навчання тісно перекликаються з ідеями і думками, вираженими в народній педагогіці. Принцип народності виховання здійснюється у ранньому дитинстві в процесі оволодіння рідною мовою. У статті автор розкриває навчальні і виховні можливості різних жанрів фольклору у розвитку мовлення й у логопедичній роботі з дошкільниками.

Ключові слова: *діти дошкільного віку, порушення мовлення, народна педагогіка, народна усна творчість, логопедична робота.*

Дошкільний вік – це період активного засвоєння дитиною мови, становлення й розвитку всіх сторін мовлення: фонетичної, лексичної, граматичної, зв'язного мовлення, засвоєння його виразності та образності

(А. Богуш, К. Крутій, Т. Піроженко та ін.). Крім того, повноцінне оволодіння мовою у дошкільному віці – необхідна умова вирішення завдань розумового, естетичного, духовно-морального виховання, засвоєння культури свого народу, національних та загальнолюдських цінностей у максимально сензитивний період розвитку (В. Бондар, В. Синьов, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.).

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти в Україні однією з актуальних вбачається проблема забезпечення ефективності навчально-виховного процесу, пошук таких засобів педагогічного корекційного впливу на особистість дитини з порушенням психофізичного розвитку, які б забезпечували достатній для її успішної соціалізації та самореалізації розвиток особистості в умовах перебування у дошкільному навчальному закладі загального типу. Актуальність теми зумовлено соціальною потребою розвитку мовлення дітей як важливого компонента становлення особистості та пріоритетним спрямуванням Національної доктрини розвитку освіти України, Законом України «Про освіту», що передбачають досконалість форм, методів, засобів і методики навчання дітей рідній мові, формування культури мовленнєвого спілкування.

Народна педагогіка історично склалася у глибокій давнині. Вона існує стільки часу, скільки існує сам народ. Мистецтво слова насамперед втілювалося в художній народній творчості – у казках, легендах, епосі, приказках, прислів'ях та інших пам'ятниках народної педагогіки. Усі види і жанри народної творчості у більшості своїй доступні, зрозумілі дітям за змістом і формою, наділені ігровими моментами і легко сприймаються ними. Отже, фольклорний матеріал є сприятливим ґрунтом, на основі якого можна здійснювати мовленнєву корекційну роботу [3, с.117].

Аналіз наукових досліджень свідчить про зростання за останнє десятиріччя інтересу вітчизняних та зарубіжних учених до питань формування мовленнєвої готовності дітей дошкільного віку, що забезпечує не лише соціальну адаптацію, але й виступає основним інструментом засвоєння шкільних знань. Про це свідчать праці Л. Артемової, А. Богуш, М. Вашуленко, Л. Калмикової, О. Кононко, С. Лаврентьевої, Л. Низьковської, Л. Піроженко, Л. Покроєвої, К. Прищепи, О. Проскури, Р. Репіної та ін.

Проблема навчання і розвитку дітей з порушенням мовлення знайшла широке відображення у вітчизняному корекційно-педагогічному

досвіді. Вивчалися особливості розвитку мовлення дітей із фонетико-фонематичним та загальним недорозвиненням мовлення (Л. Вавіна, Р. Левіна, Є. Соботович, Л. Спірова, В. Тарасун, Л. Трофименко, М. Шевченко та ін.), питання підготовки до опанування писемним мовленням, формування та удосконалення лексико-граматичної сторони мовлення (Л. Бартенєва, Л. Дідкова, Л. Журова, Н. Нікашина, Н. Орланова, Г. Чіркаїна, М. Шеремет та ін.). Проблема виразності та плавності мовлення дітей із заїканням розглядалася в дослідженнях С. Асланової, Л. Белякової, Н. Власової, Г. Волкової, І. Вигодської, В. Кондратенко, Р. Левіної, С. Миронової, І. Поварової, В. Селіверстова, Н. Чевелевої та ін.

Питання народної педагогіки були предметом дослідження ряду вчених: Г. Н. Волкова, А. Ш. Гашимова, В. Ф. Афанасьєва, Г. Н. Філонова, А. Е. Ізмайлова, Г. С. Виноградова. Кожний із них, природно, зробив свій внесок у теорію і практику народної педагогіки.

Відомий етнограф і педагог Г. С. Виноградов стверджував, що народна педагогіка не стільки система, скільки сума знань, навчань. Він характеризував народну педагогіку як сукупність навичок і прийомів, застосовуваних народом з метою формування особистості у визначеному напрямку. Духовне багатство сучасного людства включає все інтелектуальне, соціальне, історичне, етнічне розмаїття. Вивчення історії, літератури, рідної мови, заняття різними видами мистецтва мають допомогти підростаючому поколінню глибоко проникнути в духовний світ свого народу, зрозуміти джерела культури, історії, способу життя, стати продовжувачем прогресивних національних традицій.

Найдієвішою рисою народної педагогіки є зв'язок з життям, із практикою навчання і виховання дітей.

Метою статті є розкриття навчальних, виховних та корекційних можливостей різних жанрів фольклору в логопедичній роботі з дошкільниками.

Завдання цього дослідження: дати характеристику видів і жанрів народної творчості; визначити можливості використання фольклорного матеріалу в основних напрямках корекційно-розвивальної роботи з дітьми-логопатами.

Реформування системи дошкільної освіти зобов'язує переосмислити постановку всього процесу виховання і навчання дітей у дошкільних установах з боку забезпечення кожній дитині умов для повноцінного фізичного і психічного розвитку, удосконалювання його культурного

розвитку, одним з елементів якого є правильне і красиве мовлення. Своєчасне оволодіння правильним, чистим мовленням сприяє формуванню в дитини впевненості в собі, розвитку її мислення, комунікативних якостей. Для дошкільників із порушенням мовлення вирішення цього питання має особливе значення, тому що пов'язане з проблемою ранньої соціальної адаптації цих дітей.

Логопедична робота розглядається як система корекційно-педагогічних заходів, спрямованих на гармонічне формування особистості і мовлення дитини з урахуванням необхідності подолання чи компенсації його дефекту. Завдання логопедичної роботи полягає в тому, щоб шляхом систематичних планових занять корегувати мовлення дітей, зробити його плавним і виразним, усунути недоліки вимови і виховати чітку, правильну артикуляцію [4; 8].

Логопедичний вплив передбачає розвиток загальної і мовної моторики, нормалізацію темпу і ритму подиху і мовлення, активізацію мовленнєвого спілкування (у разі потреби), розвиток слухової уваги і фонематичного сприйняття, корекцію порушень звуковимови, розширення пасивного й активного словника, удосконалювання граматичного оформлення фрази.

Народне художнє слово здавна використовували як один із засобів не лише виховання, а й розвитку мовлення дитини.

Всі види і жанри народної творчості в більшості своїй доступні, зрозумілі дітям за змістом і формою, наділені ігровими моментами і легко сприймаються ними, а тому практично можуть використовуватися в логопедичній роботі [3, с.120].

Скарбниця народної мудрості надзвичайно багата. Є в ній казка і легенда, пісня і дума, загадка, прислів'я і приказка, весела забавлянка и ніжна колискова, цікава гра, мирилочка-дружилочка та ін.

Для вироблення плавності мовлення в дітей використовуються різні методи, ритмізуючи мовлення: проказування слів, фраз під музику, спів, тренування мовлення в процесі логопедичної ритміки, синхронізація мовлення з рухами пальців ведучої руки і т.д. (Л. З. Андропова, 1993; Л. І. Белякова, 1992; Л. С. Волкова, 1998; Є. В. Оганесян, 1981). Здійснюючи корекційну роботу в цьому напрямку, можна використовувати такі жанри фольклору, як календарно-обрядові пісні, колискові, народні ігри та народні пісні.

Сприяють розвитку дрібної моторики рук, координації рухів дитячі народні ігри. Дитячі народні ігри найчастіше рухливі, швидкі, вимагають від дитини кмітливості, спритності, винахідливості, сприяють розумовому, моральному, естетичному і фізичному вихованню дітей.

Поширеним жанром дитячого фольклору є пісня. Позитивний вплив співу на корекцію заїкання відзначали багато авторів. Є. Ф. Шернева вказує, що спів не тільки регулює подих, але одночасно, як і музика, виховує почуття свідомого й активного сприйняття ритму, мелодики мовлення [1,с.65]. За В. І. Дреवेशніковим, під час співу в заїкуватих зникає підвищена напруга дихальних, голосових і артикуляційних м'язів. Спів допомагає розвивати силу голосу, чистоту його звучання і мелодику мовлення.

Протягом віків народ шліфував і відбирав для дітей найпоетичніші пісні. Це колискові, пестушки й утішки, календарна поезія, пісні про природу і працю, ігрові, жартівливі пісеньки, небилиці, лічилки тощо.

Виховне значення колискової в житті дитини надзвичайно велике. Через колискові дитина починає вслухатися і пізнавати звуки рідної мови. На основі текстів колискових можна збагачувати мову дітей пестливими словами, виховувати ніжність, доброту, лагідність.

Діти, порушення мовлення яких обумовлені органічними ураженнями центральної нервової системи, є виснажливими, швидко втомлюються передусім у розумових видах діяльності. Вони можуть бути дратівливими, збудженими, розгальмованими, неспокійними, непосидючими; їхній настрій швидко змінюється внаслідок емоційної нестійкості. У дитини часто порушується сон [5; 8]. У цьому випадку щоб сон був міцним і здоровим, розповісти гарну казку і ніжно заспівати колискову. Соціологи стверджують, що діти, котрі засинали під спів колискових, не можуть бути жорстокими [2,с.121].

Дитячі пісні-заклички – це типова календарна поезія. Форма заклички у поєднанні з жвавою, часто танцювальною ритмікою, безпосередніми звертаннями до явищ природи, рослин, тварин тощо надає оптимістичного колориту пісням. Вони сприяють не лише розвиткові мовлення, виробленню дикції та інтонаційної виразності, але і позитивно впливають на емоційний стан та настрій дітей, що є дуже важливим.

До складу дитячої календарної поезії [7, с.24], крім пісень-закличок, входить і календарна обрядова поезія (веснянки, колядки, щедрівки, жнивні пісні тощо). У календарно-обрядових піснях закладені мудрість і

досвід народу, його духовне багатство, морально-етичні ідеали. Вони, різноманітні за змістом і формою, за характером, виконувались у певні календарні періоди, нерозривно пов'язані з певною порою року, певними звичаями та обрядами, ігровими діями. Щоб діти відчули красу цього поетичного фольклорного жанру, необхідно знання звичаїв та обрядів.

Розвитку фонематичного сприймання можуть сприяти коломийки. Коломийки – оригінальний різновид усної народної творчості. Це коротенькі пісеньки, в них – сум і радість, печаль і надія, спочинок, турботи і забави, в них – традиції і вірування. Вони не лише спонукають дитину вслухатися в звуки рідної мови, але й викликають радісний настрій. Позитивний емоційний фон навколишнього оточення сприяє розвитку в заїкуватої дитини почуття впевненості в собі, підвищує її самооцінку.

Лічилка – невеликий віршований веселий і дотепний твір, що допомагає дітям при розподіленні ролей у грі. Більшість лічилок мають цікавий веселий зміст, струнку побудову, яскравий ритмічний малюнок. Все це разом створює радісний, бадьорий настрій, заохочує до гри. Цей жанр фольклору легко засвоюється дітьми. Лічилки розвивають мовлення, пам'ять, поліпшують настрій.

Твори малих фольклорних жанрів – це загадки, прислів'я і приказки, скоромовки [7, с.19]. Скоромовки – невеликий гумористичний твір, побудований на чергуванні певних звуків, що, чергуючись, ускладнюють швидко вимову слів. Вони цікаві для дітей своїм змістом, ритмікою. Після вивчення тексту можна запропонувати проказати їх, змінюючи силу голосу (пошепки-тихо-голосно), темп мовлення (швидко, посередньо, повільно). Такі вправи дають можливість виробляти у дітей вміння володіти голосом, регулювати його силу і темп, вправляти артикуляційний апарат, удосконалювати вимову звуків. Отже, використання скоромовок у логопедичній роботі з дошкільниками, що мають порушення мовлення, є дуже доцільним. У скоромовках діти не лише навчаються вимовляти важкі сполучення звуків, але й вправляють артикуляційний апарат, вчать володіти голосом, регулюючи його силу і темп. Такі вправи є доброю основою для вироблення гарної дикції та інтонаційної виразності мовлення.

Значне місце в роботі з дітьми-логопатами відводиться корекції психічних функцій. Досить часто мовленнєві порушення цієї категорії дітей викликають нестійкість уваги й пам'яті, недостатність регулюючої функції мовлення, порушення пізнавальної діяльності та розумової

працездатності [5;8]. Логопедичну роботу в цьому напрямку можна проводити, використовуючи такі жанри фольклору, як лічилки та загадки.

Загадки відіграють велику роль у розумовому розвитку дитини. Вони уточнюють уявлення дітей про відомі вже предмети, мобілізують спостережливість, розкривають особливості рідної мови і її образність, вчать мислити і активізують уяву. Загадки використовувались як засіб перевірки знань та розумових здібностей людей, для виявлення їхньої кмітливості, вміння знайти вихід зі скрутного становища, швидко зорієнтуватися в оточуючому середовищі [7, с.17-33].

В експресивному мовленні дітей-логопатів відзначаються фонетико-фонематичні і лексико-граматичні порушення. Прислів'я та приказки мають великий вплив на формування лексики дітей, сприяють виробленню в них морально-етичних норм поведінки.

Прислів'я та приказки називають енциклопедією народного життя, бо в них узагальнений увесь життєвий досвід народу, його побут, культура, духовне життя, господарська діяльність, його взаємини з природою і навколишнім оточенням. Це надзвичайно багата духовна скарбниця наших прабатьків, своєрідний неписаний звід правил поведінки. Чим більше діти знають прислів'їв та приказок, вміють використовувати їх на практиці у процесі спілкування, тим багатше й образніше їхнє мовлення.

Порушення спілкування змінює умови формування особистості, її свідомість і самосвідомість. Особливості розвитку особистості дітей з порушенням мовлення приводять до порушення соціальної адаптації. Отже, логопедична робота не може обмежуватися тільки корекцією мовлення. Значну роль відіграє виховання особистості. Напрямок цієї корекційної роботи є розвиток у дітей-логопатів соціальних взаємин, розвиток повноцінної особистості. Роботу в цьому напрямку можна здійснювати, використовуючи прислів'я та приказки, казки.

Однієї з найефективніших, на наш погляд, форм роботи з дошкільниками є казка, тому що припускає спілкування з дитиною на її мові (мові символів і метафор). Казка – прозовий жанр усної народної поезії. Виховне і пізнавальне значення казки в житті дитини надзвичайно велике. Казка допомагає формуванню свідомості, певних моральних якостей, характеру. Через таку форму роботи можна реалізовувати багато навчальних, виховних, пізнавальних та розвивальних завдань. Діти повинні вміти розповідати як цілу казку, так і частинами; використовувати її образну мову, передавати інтонаційно характер дійових осіб.

Усна народна творчість має велике виховне значення. Вона містить різні явища мови, логічні одиниці, художні мініатюри, поетичні образні узагальнення соціально-історичного досвіду. Її ідеї сприяють формуванню етичних понять, моральному і естетичному вихованню, розвиває уяву, фантазію дитини. Використання усної народної творчості допомагає педагогу здійснювати логопедичну діяльність.

Література

1. Андропова Л.З. Коррекция интонационной стороны речи заикающихся / Л.З.Андропова //Дефектология. – 1988. – № 6. – С. 65–66.
2. Закон про дошкільну освіту // Урядовий кур'єр. – 2001. – 8 серпня. – С.3–8.
3. Калуська Л.В. Дивокрай. / Л.В. Калуська. – Тернопіль: Вид-во “Мандрівець”, 2004. – 250 с.
4. Миронова С.А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях: Кн. для логопеда / С.А.Миронова – М.: Просвещение, 1991.– с.208.
5. Миронова С.П. Основи корекційної педагогіки: навчальний посібник / С.П.Миронова, О.В.Гаврилов, М.П.Матвеева; за заг. ред. С.П.Миронової. – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 264с.
6. Українська дитяча література / За ред. Л.М. Кіліченко. – К.: Вид-во “Вища школа”, 1984. – С. 17–33.
7. Шеремет М.К. Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник / М.К.Шеремет, І.В.Мартиненко – К.: КНТ, 2006. – 360 с.

Воспитание и обучение тесно перекликаются с идеями и мыслями, выраженными в народной педагогике. Принцип народности воспитания осуществляется в раннем детстве в процессе овладения родной речью. В статье автор раскрывает обучающие и воспитательные возможности разных жанров фольклора в развитии речи и в логопедической работе с дошкольниками.

Ключевые слова: *дети дошкольного возраста, нарушения речи, народная педагогика, народное устное творчество, логопедическая работа.*

Upbringing and education closely echo the thoughts and ideas expressed in folk pedagogy. The principle of public education is realized in early childhood, in the process of native speech mastering. The author reveals training and educational opportunities of different genres of folklore in the development of speech and speech therapy work with preschool children.

Key words: *preschool children, speech, folk pedagogy, folk telling, speech therapy work.*

Журавльова Л. С. – кандидат педагогічних наук, доцент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор завідувач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти МДПУ ім. Б. Хмельницького Л. Ю. Москальова

УДК 37.037

ДИАГНОСТИКА УРОВНЯ РАЗВИТИЯ НРАВСТВЕННОГО СОЗНАНИЯ СТУДЕНТА

Е. Г. Крахмалева

В статье представлены результаты исследования уровня развития нравственного сознания студенческой молодежи с помощью методики «Тест мира».

***Ключевые слова:** нравственное сознание, социальные отношения, картина мира.*

С точки зрения обзора проблемы духовно-нравственного развития личности чрезвычайно интересной является позиция относительно учета уровневой структуры целостно-личностного подхода к человеку. Она обращает внимание на адекватность определения функций разных уровней и их иерархичности и приоритетности высших уровней человека по отношению к более низким. Особенного внимания заслуживает утверждение мысли относительно того, что высшие, духовно-моральные, личностные уровни человека создают основу ее целостности, способствуют максимальной реализации сущностных свойств человека.

Цель статьи – изложить материалы диагностики уровня нравственного сознания студента.

Исследование проводилось на базе Восточнoукраинского национального университета имени Владимира Даля г. Луганска. В